

JOURNAL OF DIGITAL LAW AND INNOVATION (JDLI)

LAW • TECHNOLOGY • INNOVATION • JUSTICE

 OPEN
ACCESS

INTERNATIONAL
PEER-REVIEWED
JOURNAL

OUR FIELDS

- Digital law
- Cybersecurity law
- Artificial intelligence and robotics law
- Intellectual property law
- LegalTech and legal innovations
- E-government and digital public services
- Legal aspects of AgroTech and GreenTech
- Smart city and digital governance

OUR INDEXING

 Google Scholar

 Zenodo

 DOI

 OpenAIRE

 Open Access

DIGITAL LAW

<https://unireview.uz/index.php/jdli>

Published by
UniLex Global, Uzbekistan

VOLUME 1

ISSUE 1

JUNE 2026

“UNILEX GLOBAL” LLC

**Raqamli huquq va innovatsiya
jurnali
Journal of Digital Law and
Innovation**

**June, 2026
VOLUME 1, ISSUE 1**

EDITORIAL TEAM

Editor-in-Chief, Tukhtashev Hikmatilla Ismatillaevich - Head of the Department of Legal Sciences, Doctor of Philosophy in Legal Sciences (PhD), TIAME National Research University, Tashkent, Republic of Uzbekistan.

1. **Editorial Board Member Borotov Mirodiljon Xomudjonovich** — Doctor of Legal Sciences, Professor, Head of the Department of Civil Law, International Law and International Organizations, Institute of State and Law of the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan, Tashkent, Republic of Uzbekistan.
2. **Editorial Board Member Maripova Sevarxon Aribjanovna** — Doctor of Philosophy in Legal Sciences (PhD), Associate Professor, Department of Social Sciences, Cyber University State University, Tashkent, Republic of Uzbekistan.
3. **Editorial Board Member Kaharova Munira Maxamajanovna** — Doctor of Political Sciences (DSc), Researcher, Institute of Criminology of the Republic of Uzbekistan, Tashkent, Republic of Uzbekistan.
4. **Editorial Board Member Yuldashev Mutalib Ibrohimovich** — Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of Economics, Tashkent University of Science and Technology, Tashkent, Republic of Uzbekistan.
5. **Editorial Board Member Bafaev Shukhrat Gafurovich** — Doctor of Legal Sciences, Head of the Tashkent City Branch, Center for the Analysis of Democratic Processes, Tashkent, Republic of Uzbekistan.
6. **Editorial Board Member Khodjaeva Aziza Bakhtiyarovna** — Doctor of Philosophy in Legal Sciences (PhD), "Academy of Labor and Social Relations" under the Federation of Trade Unions of the Republic of Uzbekistan, Tashkent, Republic of Uzbekistan.
7. **Editorial Board Member Khudoyberdieva Viloyat Jabbrovanovna** — Candidate of Legal Sciences (PhD), Olmazor District Department of Public Education, Tashkent City, Republic of Uzbekistan.
8. **Editorial Board Member Boboumarova Munira Kurbonovna** — Doctor of Philosophy in Legal Sciences (PhD), Department for Organization of Investigative Activities, Investigation Division, Tashkent City Internal Affairs Department, Tashkent, Republic of Uzbekistan.
9. **Editorial Board Member Usmonov Vosid Muhammadievich** — Doctor of Philosophy in Legal Sciences (PhD), Diplomatic University, Tashkent, Republic of Uzbekistan.
10. **Editorial Board Member Mirzayeva Malika Baxadirovna** — Doctoral Researcher, PhD, Associate Professor, Department of Digital Technologies and Artificial Intelligence, Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers – National Research University, Tashkent, Republic of Uzbekistan.
11. **Editorial Board Member Allayorov Tulqin Ruziqulovich** — Doctor of Philosophy in Philology (PhD), Associate Professor, Nizami Named Tashkent State Pedagogical University, Tashkent, Republic of Uzbekistan.
12. **Editorial Board Member Tosheva Maftuna Anvar kizi** — Doctor of Philosophy in Legal Sciences (PhD), Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural Mechanization Engineers – National Research University, Tashkent, Republic of Uzbekistan.
13. **Editorial Board Member Askarov Jaloliddin Toychievich** — Doctor of Philosophy in Legal Sciences (PhD), Deputy Head, Department of Business Law, Tashkent State University of Law, Tashkent, Republic of Uzbekistan.
14. **Editorial Board Member Abdixakimov Islombek Bahodir o'g'li** — Master of Law (LL.M), Head of the Artificial Intelligence and Legal Tech Laboratory, Tashkent State University of Law, Tashkent, Republic of Uzbekistan.
15. **Editorial Board Member Kalandarov Aminjon Amondullayevich** — Doctor of Philosophy in Legal Sciences (PhD), Acting Associate Professor, Department of Business Law, Tashkent State University of Law, Tashkent, Republic of Uzbekistan.
16. **Editorial Board Member Hakimov Komil Bakhtiyarovich** — Doctor of Legal Sciences (DSc), Professor, Head of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption, Tashkent State University of Law, Tashkent, Republic of Uzbekistan.

CONTENTS

03

**XUDOYBERDIYEV XUMOYUNBEK XABIBULLA O'G'LI,
QURVONBOYEV ASLBEK AZIZJON O'G'LI**

KIBERXAVFSIZLIKNING KONSTITUTSIYAVIY ASOSLARI
VA MILLIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI

13

SATTAROV ULUG'BEK UMED O'G'LI

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KIBERXAVFSIZLIK
MUAMMOLARI: ZAMONAVIY XAVFLAR VA BARQAROR
RIVOJLANISH YONDASHUVLARI

20

MANNABJONOVA DURDONA ABDUXALIL QIZI

DAVLAT IDORALARIDA SUN'IY INTELLEKTDAN
FOYDALANISHNI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH

34

HUSANOVA SHABBONA BAHROMOVNA

RAQAMLI MUHITDA INTELLEKTUAL MULK
HUQUQINING MUHOFAZASI

40

RIXSIYEV MUHAMMADAZIZ MUZAFFAR O'G'LI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA
KIBERJINOYATCHILIKKA QARSHI KURASHISHNING
KONSITUTSIYAVIY-HUQUQIY VA XALQARO-
HUQUQIY ASOSLARI

54

BOYMIRZAYEVA MADINA IBROHIM QIZI

SUN'IY INTELLEKTNING HUQUQ TIZIMLARI VA ODIL
SUDLOV FAOLIYATIGA TA'SIRI

KIBERXAVFSIZLIKNING KONSTITUTSIYAVIY ASOSLARI VA MILLIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI

Xudoyberdiyev Xumoyunbek Xabibulla o'g'li¹, Qurvonboyev Aslbek Azizjon o'g'li²

¹“TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti Yurisprudensiya
yo'nalishi 4-kurs talabasi

²“TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti Yurisprudensiya
yo'nalishi 4-kurs talabasi

MAQOLA MA'LUMOTI

Kalit so'zlar:

Kiberxavfsizlik,
kiberhuquq,
kiberjinoyat,
konstitutsiyaviy asos,
modda,
raqamli tahdid,
javobgarlik

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada axborot texnologiyalari rivojlanishi sharoitida yangi kibernakondagi munosabatlarni huquqiy tartibga solish, xususan, kiberxavfsizlik masalalari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada kiberxavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan me'yoriyhuquqiy hujjatlar, huquqbuzarliklar uchun javobgarlik asoslari va kiberjinoyatlarga qarshi kurash mexanizmlari atroflicha tahlil qilinib, ushbu sohaning O'zbekiston Respublikasi milliy xavfsizligini ta'minlashdagi strategik ahamiyati yoritiladi.

CONSTITUTIONAL FOUNDATIONS OF CYBERSECURITY AND ITS IMPACT ON NATIONAL SECURITY

ARTICLE INFO

Keywords:

Cybersecurity,
cyber law,
cybercrime,
constitutional basis,
article,
digital threat,
responsibility

ABSTRACT

This article examines the legal regulation of relations in the new cyberspace in the context of the development of information technologies, in particular, issues of cybersecurity. The article also analyzes in detail the regulatory legal acts aimed at ensuring cybersecurity, the grounds for liability for offenses, and the mechanisms for combating cybercrime, highlighting the strategic importance of this area in ensuring the national security of the Republic of Uzbekistan.

КОНСТИТУЦИОННЫЕ ОСНОВЫ КИБЕРБЕЗОПАСНОСТИ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА НАЦИОНАЛЬНУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ

ИНФОРМАЦИЯ СТАТЬИ

Ключевые слова:

Кибербезопасность,
киберправо,
киберпреступность,
конституционная основа,
статья,
цифровая угроза,
ответственность

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматривается правовое регулирование отношений в новом киберпространстве в условиях развития информационных технологий, в частности, вопросы кибербезопасности. Также в статье подробно анализируются нормативно-правовые акты, направленные на обеспечение кибербезопасности, основы ответственности за правонарушения и механизмы борьбы с киберпреступлениями, освещается стратегическое значение данной сферы в обеспечении национальной безопасности Республики Узбекистан.

KIRISH

Axborot texnologiyalarining, jumladan, Internet tarmog'ining keng tarqalishi, sun'iy intellektning paydo bo'lishi va takomillashuvi natijasida yangi kiber makon shakllandi. Bu esa mazkur munosabatlarni har taraflama huquqiy tartibga solish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Qolaversa, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi, jamiyat faoliyatining keng sohalarida turli kompyuter texnologiyalar bilan ta'minlanadigan axborot xizmatlarining joriy qilinishiga olib keldi. Bu o'z navbatda yangi kiber huquq sohasining paydo bo'lishiga turtki bo'ldi. Kiber huquq axborotlashtirish, axborot resurslari va axborot tizimlaridan foydalanish sohasidagi munosabatlarni tartibga solishga hamda himoya qilishga qaratilgan huquq sohasidir. [1]

Kiber huquqning shakllanishi va rivojlanishi, o'z navbatida, virtual makonda yuzaga keladigan xavf-xatarlarni chuqur o'rganish hamda ularni bartaraf etish mexanizmlarini takomillashtirish zaruratini keltirib chiqardi. Shu bois, kiber huquq bilan chambarchas bog'liq bo'lgan kiberxavfsizlik masalalari alohida dolzarblik kasb etib, ularning huquqiy asoslarini o'rganish keyingi muhim yo'nalishga aylandi.

Kiberxavfsizlik hozirda yangi kirib kelgan tushunchalardan biri bo'lib, unga berilgan turlicha ta'riflar mavjud. Xususan, CSEC2017 Joint Task Force manbasida kiberxavfsizlikka quyidagicha ta'rif berilgan: kiberxavfsizlik – hisoblashlarga asoslangan bilim sohasi bo'lib, buzg'unchilar mavjud bo'lgan sharoitda amallarni to'g'ri bajarilishini kafolatlash uchun

o'zida texnologiya, inson, axborot va jarayonlarni mujassamlashtiradi. [2] U xavfsiz kompyuter tizimlarini yaratish, amalga oshirish, tahlillash va testlashni o'z ichiga oladi. Kiberxavfsizlik ta'limning mujassamlashgan bilim sohasi bo'lib, qonuniy jihatlarni, siyosatni, inson omilini, etika va risklarni boshqarishni o'z ichiga oladi. Tarmoqlar sohasida faoliyat yuritayotgan Cisco tashkiloti esa kiberxavfsizlikka quyidagicha ta'rif bergan [3]: Kiberxavfsizlik – tizim, tarmoq va dasturlarni raqamli hujumlardan himoyalash amaliyoti. Ushbu kiberxujumlar odatda maxfiy axborotni boshqarish, almashtirish yoki yo'q qilishni; foydalanuvchilardan pul undirishni; normal ish faoliyatini buzishni maqsad qiladi. Hozirgi kunda samarali kiberxavfsizlik choralarini amalga oshirish insonlarga qaraganda qurilmalar soni va turlarining kattaligi va buzg'unchilar salohiyatini ortishi natijasida amaliy tomondan murakkablashib bormoqda.

Kiberxavfsizlikni ta'minlash har qanday mamlakat uchun muhim bo'lgan davlat vazifasi hisoblanadi. Shu sababli, bu sohadagi yagona davlat siyosati O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan belgilanadi. Mamlakatning strategik rivojlanish dasturlarida, jumladan, 2017–2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasida [4] ham aniq vazifalar ko'rsatib o'tilgan. Strategiya doirasida "...axborot xavfsizligini ta'minlash va axborotni himoya qilish tizimini takomillashtirish, axborot sohasidagi tahdidlarga o'z vaqtida va munosib qarshilik ko'rsatish" kabi choralar bilan birga, kiberjinoyatchilikni fosh etish masalasiga alohida e'tibor qaratilgan." Bundan tashqari, Prezidentning "Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili"ga oid Davlat dasturi to'g'risida"gi Farmonida "2020-yil 1-sentyabrga qadar kiberxavfsizlikka doir milliy strategiya va qonun loyihasini ishlab chiqish" kabi vazifalar belgilangan bo'lib, ularni amalga oshirishda o'quv qo'llanmalarini ishlab chiqishga e'tibor qaratish muhim ahamiyatga ega. [5]

O'zbekistonda kiberxavfsizlik davlat tomonidan ta'minlanadi. Xususan, kiberxavfsizlik quyidagilar orqali ta'minlanadi:

- kiberxavfsizlikka tahdidlarga qarshi turish uchun iqtisodiy, siyosiy, tashkiliy va boshqa xarakterdagi tadbirlarni amalga oshirish;
- O'zbekiston Respublikasining jahon axborot makoniga va zamonaviy telekommunikasiya tizimlariga qo'shilishi;
- konstitutsiyaviy tuzumni zo'ravonlik bilan o'zgartirish, O'zbekiston Respublikasining hududiy yaxlitligini, suverenitetini buzish, hokimiyatni egallab olish yoki hokimiyatdan qonuniy ravishda saylangan yoki tayinlangan hokimiyat vakillarini olib tashlash va davlat

tuzumiga boshqa tajovuzlarni amalga oshirishga qaratilgan da'vatlarni o'z ichiga olgan ma'lumotlarning tarqalishidan himoya qilish;

- ijtimoiy, milliy, irqiy va diniy adovatni qo'zg'atishga qaratilgan urush va zo'ravonlik, shafqasizlik, terrorizm va diniy ekstremizm g'oyalarini targ'ib qiluvchi ma'lumotlarni tarqatishga qarshi kurashish. [6]

Mazkur vazifalarning muhimligi sababli, 2018-yilda Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi (hozirgi Raqamli texnologiyalar vazirligi) tizimida aloqa va axborotlashtirish sohasida nazoratni amalga oshiruvchi maxsus davlat inspeksiyasi tashkil etilgan. [7]

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Kiberxavfsizlikni ta'minlashning konstitutsiyaviy asoslari, birinchi navbatda, shaxsiy axborotning himoyasi va uning uzatilishining asosiy huquqiy prinsiplari orqali belgilanadi. Bu prinsiplar O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 33-moddasida [8] mustahkamlangan bo'lib, unda shaxsiy axborotlarning himoyasi va ulardan foydalanishning qonuniy ta'minoti kafolatlanadi.

Shaxsiy axborot daxlsizligini kiberfazoda ta'minlash, Konstitutsiyamizning boshqa moddalarida ham o'z aksini topgan bo'lib, quyidagi asosiy normalarga tayanadi:

Shaxsiy hayot daxlsizligi va yozishmalar, telefon va telekommunikatsiya xabarlarining sir tutilishi (O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 31-moddasi);

Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish (O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 33-moddasi);

Axborotga ega bo'lish va uni tarqatish erkinligi (O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 33-moddasi).

Bundan tashqari, kiberxavfsizlikni ta'minlash davlatning keng qamrovli konstitutsiyaviy majburiyatlarini o'z ichiga oladi. Bularga shaxsning huquq va erkinliklarini himoya qilish, davlatning milliy xavfsizlikni ta'minlash majburiyati, axborot kommunikatsiyalarini rivojlantirish, xalqaro shartnomalar qoidalariga rioya qilish hamda iqtisodiy, ijtimoiy va ma'muriy sohalarda axborot tizimlarini tashkil etish va saqlashni ta'minlash kabi kafolatlar kiradi.

O'zbekiston Respublikasida kiberxavfsizlik sohasini huquqiy tartibga solish va ta'minlash bo'yicha keng qamrovli qonunchilik bazasi izchil shakllantirib kelinmoqda. Kiberxavfsizlik

sohasidagi islohotlarning asosiy yo‘nalishlari quyidagi me‘yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilab berilgan:

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-noyabrdagi PF-6079-sonli Farmoni [9] bilan tasdiqlangan ushbu Strategiya mamlakatni raqamlashtirishning uzoq muddatli maqsadlarini, shu jumladan kiberxavfsizlikni ta‘minlashning ustuvor yo‘nalishlarini belgilab berdi.

Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 21-fevraldagi 80-sonli Qarori [10] bilan “Alohida faoliyat turlarini litsenziyalash bo‘yicha yagona nizom” tasdiqlangan. Bu Nizom kiberxavfsizlik bilan bog‘liq ayrim faoliyat turlarini litsenziyalash orqali sifat va xavfsizlikni nazorat qilishga xizmat qiladi.

Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 22-fevraldagi 86-sonli Qarori [11] bilan “Alohida ruxsat etish xususiyatiga ega hujjatlarni berish tartib-taomillari” tasdiqlangan bo‘lib, bu hujjatlar ham kiberxavfsizlik faoliyatining ayrim jihatlarini tartibga solishda muhimdir.

2022-yil 15-aprelda qabul qilingan “Kiberxavfsizlik to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni [12] sohaning mustahkam huquqiy asosini yaratdi. Bu Qonun Kiberhuquqda axborot xavfsizligini ta‘minlashning asosiy prinsiplari, subyektlari va ularning vakolatlarini, shuningdek, kiberhujumlarning oldini olish va ularga qarshi kurashish mexanizmlarini qamrab oladi.

Ushbu normativ-huquqiy hujjatlar majmuasi O‘zbekistonda kiberxavfsizlikni milliy darajada samarali ta‘minlash, raqamli infratuzilmalarni himoya qilish va fuqarolarning axborot huquqlarini kafolatlash uchun mustahkam asos bo‘lib xizmat qilmoqda.

Shuningdek, 2024-yilda Raqamli texnologiyalar vazirligi kiberxavfsizlik sohasida mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish bo‘yicha o‘quv dasturini ishga tushirdi. Dastur kiberxavfsizlik bo‘yicha mutaxassislarning malakasini oshirish, shuningdek, kiberhuquq sohasida yangi mutaxassislarni tayyorlashga qaratilgan.

TADQIQOT NATIJALARI

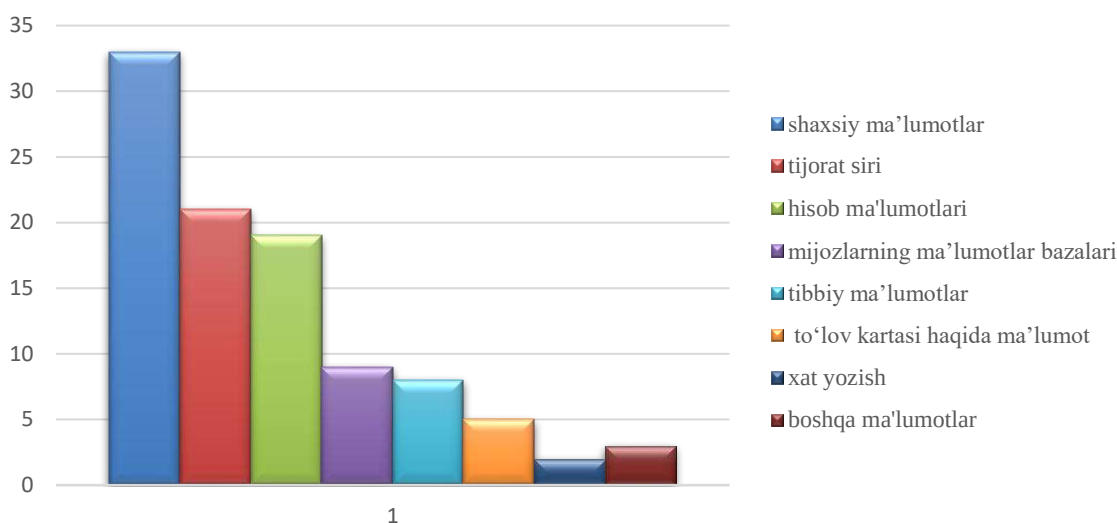
So‘nggi besh yillik tahlillarga ko‘ra, O‘zbekistonda kiberjinoyatlar soni 68 baravarga ko‘payganligi qayd etildi. [13]

Tahlillarga ko‘ra, kiberjinoyatlarning eng keng tarqalgan va xavfli yo‘nalishlari shaxsiy ma‘lumotlar, hisob ma‘lumotlari va bank kartalari bilan bog‘liq o‘g‘rilik va firibgarlik holatlari bo‘lib, bu turdagi jinoyatlar soni keskin oshmoqda. (1-rasm)

Tadqiqot natijalari kiberjinoyatchilikning keskin o‘sganini ko‘rsatadi: 2024-yilda jinoyatlar

soni 2023-yilga nisbatan 9,1 baravarga ko‘paygan. Shu bilan birga, ushbu davrda kibermakondagi huquqbuzarliklar yuzasidan jismoniy va yuridik shaxslardan kelib tushgan murojaatlar soni 34 baravarga ko‘paygan.

Kiberjinoyatchilarning eng keng va ko‘p qo‘llaniladigan turlari

1-rasm. Kiberjinoyatlarning eng ko‘p qo‘llaniladigan turlarining ko‘rsatkichlari (foizda)

Kiberjinoyatlar natijasida O‘zbekiston iqtisodiyotiga yetkazilayotgan moddiy zarar yil sayin keskin oshmoqda. 2021–2024-yillar oralig‘ida fuqarolarning 1 trillion 909 milliard so‘mdan ortiq mablag‘i noqonuniy o‘zlashtirilgan. Faqatgina 2024-yilning o‘zida yetkazilgan zarar 603 milliard so‘mni tashkil etgan.

Kiberjinoyatlarning miqyosi ham jiddiy o‘zgarishlarga uchragan:

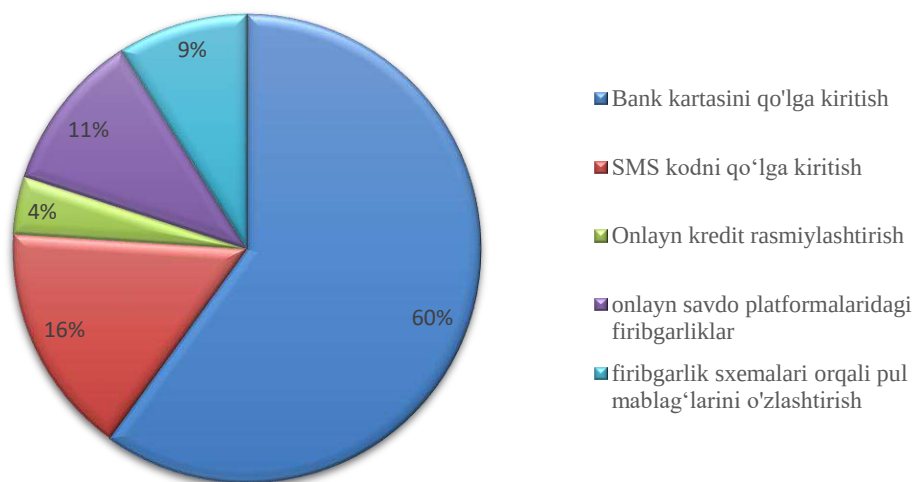
2019-yilda axborot texnologiyalari orqali 18 turdagi 863 ta jinoyat sodir etilgan bo‘lsa, 2024-yilda bu ko‘rsatkich 62 turdagi 58 ming 800 ta jinoyatni tashkil etgan. [14]

Bu o‘sish umumiy jinoyatchilik ulushida yaqqol ko‘rinadi: 2023-yilda 6,2 foizni tashkil etgan kibermakondagi jinoyatlar ulushi 2024-yilda 44,4 foizga yetgan, ya‘ni deyarli har ikkinchi jinoyat axborot texnologiyalari orqali sodir etilgan.

Shuningdek, kibermakondagi jinoyatlar asosiy qismini bank kartalari bilan bog‘liq jinoyatlar (kibero‘g‘rilik va kibermakondagi jinoyatlar) tashkil etmoqda.

Kiberjinoyatlar asosan quyidagi usullarda (2-rasm) kuzatilmoqda:

Kiberjinoyatlar sodir qilinayotgan usullar

2-rasm. Kiberjinoyatlar sodir qilinayotgan usullarning ko'rsatkichlari (foizda), 2025-yil

Bu natijalar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida kafolatlangan shaxsiy hayot daxlsizligi va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish huquqlari kiberfazoda katta xavf ostida qolmoqda, bu esa huquqiy va institutsional mexanizmlarni takomillashtirishni talab etadi.

KIBERMAKONDAGI HUQUQBUZARLIKLAR UCHUN JAVOBGARLIK

Kibermakondagi munosabatlarning xavfsizligi, milliy qonunchilik, shuningdek, O'zbekiston Respublikasining amaldagi Jinoyat va Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi qonunchiligi bilan ta'minlanadi. Ushbu qonunlarda axborot texnologiyalari sohasida sodir etilgan huquqbuzarliklar uchun javobgarlik va aniq jazolarni nazarda tutuvchi alohida moddalar keltirilgan.

O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksidagi (MJtK) axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasiga oid munosabatlarga tahdid soluvchi huquqbuzarliklarning aksariyati quyidagilar bilan bog'liq: axborot tarmog'idan noqonuniy foydalanish, foydalanish qoidalari va standartlarini buzish, shuningdek, taqiqlangan axborotlarni tarqatish.

Xususan, MJtKda axborot xavfsizligiga qarshi quyidagi ma'muriy huquqbuzarliklar nazarda

tutilgan:

Axborotdan foydalanish qoidalarini buzish (155-modda);

Kompyuter tizimidan foydalanish qoidalarini buzish (155¹-modda);

Ommaviy axborot vositalari mahsulotlarini qonunga xilof ravishda tayyorlash va tarqatish (218-modda). [15]

Binobarin, axborot-kommunikatsiya makonida sodir etiladigan ma'muriy huquqbuzarliklar qatoriga, ommaviy axborot vositalarida, telekommunikatsiya tarmoqlarida yoki Internet jahon axborot tarmog'idan foydalanilgan holda sodir etilgan qilmishlar ham kiradi. Ularga jumladan, MJtKning 189, 189¹, 191-moddalarida ko'zda tutilgan huquqbuzarliklarni keltirish mumkin.

MJtKning 189, 189¹ va 191-moddalarida ko'zda tutilgan huquqbuzarliklar, asosan, pornografiya, qimor, zo'ravonlik g'oyalari, giyohvandlik vositalarini yoki psixotrop moddalarni targ'ib qilish kabi taqiqlangan kontentni tarqatish bilan bog'liqdir. Ushbu qilmishlar fuqarolarning, shu jumladan voyaga yetmagan shaxslarning, hayoti va sog'lig'iga tahdid soluvchi g'ayrihuquqiy harakatlar orqali sodir etiladi. Shuningdek, Internet jahon axborot tarmog'ida noqonuniy kontentni tarqatish uchun MJtKning 276-moddasiga muvofiq javobgarlik belgilangan.

Axborot xavfsizligiga qarshi ma'muriy huquqbuzarliklar uchun qonunchilikda bazaviy hisoblash miqdorining yuz baravarigacha miqdorda jarima yoki o'n besh sutkagacha ma'muriy qamoqqa olish kabi og'ir jazo choralari nazarda tutilgan.

Kibermakonda sodir etiladigan huquqbuzarliklar orasida axborot texnologiyalari sohasidagi jinoyatlar eng xavfli hisoblanadi. Shu sababli, kiberjinoyatchilikka qarshi kurashish samaradorligini oshirish maqsadida, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi (JK) XX¹ bob bilan to'ldirildi. Ushbu yangi bob "Axborot texnologiyalari sohasidagi jinoyatlar" deb nomlanib, 278¹-moddadan 278⁷-moddagacha bo'lgan moddalarni qamrab oladi. [16]

JK 278¹-modda. Axborotlashtirish qoidalarini buzish

JK 278²-modda. Kompyuter axborotidan qonunga xilof ya'ni ruxsatsiz foydalanish

JK 278³-modda. Kompyuter tizimidan, shuningdek telekommunikatsiya tarmoqlaridan qonunga xilof ravishda (ruxsatsiz) foydalanish uchun maxsus vositalarni o'tkazish maqsadini ko'zlab tayyorlash yohud o'tkazish va tarqatish

JK 278⁴-modda. Kompyuter axborotni modifikasiyalashtirish

JK 278⁶-modda. Zarar keltiruvchi dasturlarni yaratish, ishlatish yoki tarqatish.

Mazkur jinoyatlar axborot texnologiyalaridan qonuniy, xavfsiz foydalanishni ta'minlovchi munosabatlarga tajovuz qilinadi. Jinoiy-huquqiy tushunishda kompyuter axboroti axborot texnologiyalari sohasidagi jinoyatlarning predmeti hisoblanadi. Bunday predmetlar Jinoyat kodeksi 278¹, 278², 278⁴ va 278⁶-moddalarining dispozitsiyalarida to'g'ridan-to'g'ri ko'rsatilgan (masalan, axborot tizimi, axborot-hisoblash tizimlari, kompyuter axboroti, kompyuter dasturlari). Yuqoridagi jinoyatlarning xavfliligi ularning sodir etilishi natijasida axborot munosabatlariga jiddiy moddiy va ma'naviy zarar yetkazishi bilan belgilanadi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalarining umumiy tahlili (kiberjinoyatchilikning 68 baravar o'sishi, jinoyatlarning ko'pchiligi (60%) moliyaviy firibgarlikdan iboratligi va Konstitutsiyaviy-huquqiy asoslarning mavjudligi) shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda kiberxavfsizlik tizimi institutsional va qonunchilik darajasida shakllangan bo'lsa-da, raqamli tahdidlar dinamikasiga tez moslasha olmayapti.

Tadqiqot kiberxavfsizlikni ta'minlash uchun Konstitutsiyaviy asoslar (31 va 33-moddalar orqali shaxsiy hayot daxlsizligi va yozishmalar, telefon va telekommunikatsiya xabarlarining sir tutilishi, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish) mavjudligini tasdiqladi. Biroq, kibermakondagi tez o'zgaruvchan tahdidlarga javob berish uchun konstitutsiyaviy normalar to'g'ridan-to'g'ri amal qiluvchi mexanizmlar orqali mustahkamlanishi zarur.

Shuningdek, kiberjinoyatlarning 60 foizini bank kartalari bilan bog'liq firibgarlik (kiberfrod) tashkil etishi shuni anglatadiki, amaldagi MJtK moddalari, asosan, axborot tarmoqlaridan noto'g'ri foydalanish va taqiqlangan kontentga qaratilgan. Jinoyatlar soni 68 baravarga, moddiy zarar esa trillion so'mlarga yetgan bir paytda, amaldagi qonunchilik moddiy ziyon keltiruvchi eng katta xavfga nisbatan yetarlicha qaratilmagan yoki ularning qo'llanilish mexanizmlari samarasizdir.

XULOSA

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, O'zbekistonda kiberhuquq sohasining huquqiy va institutsional asosi yaratilgan, ammo kiberjinoyatlarning misli ko'rilmagan o'sish sur'ati, ayniqsa moliyaviy firibgarliklar ko'payishi, mavjud mexanizmlarni tezkorlik bilan qayta ko'rib chiqish, profilaktika choralarini kuchaytirish hamda Konstitutsiyada kafolatlangan fuqarolarning axborot huquqlarini kiberfazoda amaliy himoya qilishni ta'minlashni talab etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Kiber huquq – huquq sohasi sifatida: risola / tuzuvchilar R.R.Shakurov, M.M.Vohidov. – Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi qoshidagi Yuristlar malakasini oshirish markazi, 2022. – 27 b.
2. Information Technology Security Evaluation Criteria (ITSEC), Provisional Harmonized Criteria (1991) Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1991 ISBN 92-826-3004
3. National Information Systems Security (InfoSec) Glossary (2000) National Security Telecommunications and Information Systems Security Committee. National Security Agency US.
4. “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida” gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. – 07.02.2017. – 4947-son
5. S.K.Ganiyev, A.A.Ganiyev, Z.T.Xudoyqulov. Kiberxavfsizlik asoslari: o‘quv qo‘llanma. – T.: «Aloqachi», 2020, 303 bet
6. Kibermaqonda sodir etilayotgan jinoyatlarga qarshi kurash: muammolar va yechimlar: Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari to‘plami (2022 yil 24 fevral) / Mas’ul muharrir: A. A. Iminov. – Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2022. – 253 b.
7. “Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarining joriy etilishini nazorat qilish, ularni himoya qilish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori// Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. – 21.11.2018. – 4024-son
8. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. – 01.05.2023.
9. “Raqamli O‘zbekiston — 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. – 05.10.2020. – 6079-son
10. Maxsus elektron tizim orqali ayrim faoliyat turlarini litsenziyalash tartibi to‘g‘risidagi yagona nizomni tasdiqlash haqida O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi 21.02.2022. – 80-son
11. “Maxsus elektron tizim orqali ruxsat etish xususiyatiga ega ayrim hujjatlarni berish tartib-taomillari to‘g‘risidagi yagona nizomni tasdiqlash haqida // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi 22.02.2022. – 86-son
12. “Kiberxavfsizlik to‘g‘risida” gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. 15.04.2022 –764-son
13. O‘zbekistonda kiberjinoyatlar keskin oshdi: Raqamlar va tahlillar. // Gazeta.uz.
<https://www.gazeta.uz/oz/2025/05/29/kiberjinoyat/>
14. O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi. (05.07.2025). Kiberxavfsizlikni ta’minlash choralari va natijalari. O‘zbekiston Respublikasi Hukumati Portali. <https://gov.uz/oz/iiv/news/view/52319>
15. O‘zbekiston Respublikasi Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. 01.04.1995
16. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. 22.09.1994